

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. І.І. Мечникова
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. І. ФРАНКА
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. СТЕФАНИКА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ
ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ»,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 10-РІЧЧЮ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Одеса
Фенікс
2011

2. Побег. УК Франции подробно регламентирует ответственность за совершение бегства из-под стражи. К субъектам данного деяния согласно ст. 434-28 относятся следующие лица: 1) задержанное в уголовно-процессуальном порядке; 2) участвующее в судебном процессе либо доставленные в органы судебной власти по истечении сроков задержания или в порядке исполнения приказа о принудительном приводе или аресте; 3) уведомленное о наличии в отношении него приказа о содержании под стражей или приказа об аресте, сохраняющих юридическую силу; 4) отбывающее наказание, связанное с лишением свободы, или которое было арестовано для исполнения этого наказания; 5) взятое под стажу с целью экстрадиции.

Уголовно наказуемым является также и пособничество побегу, выразившееся в предоставлении заключенному любого средства для побега из-под стражи, которой он был подвергнут (ст. 434-32). Ст. 434-33 предусмотрена ответственность лица, на которое возложена обязанность надзора за заключенными, за деяние, выразившееся в содействии или подготовке побега, даже путем умышленного содействия.

Помимо непосредственно побега законодатель предусматривает также ответственность за деяние, выразившееся в передаче или организации доставки заключенному, или в получении от него и передаче денежных сумм, корреспонденции, каких бы то ни было предметов или вещей (ст. 434-15). В качестве квалифицирующего признака выступает специальный субъект — лицо, на которое возложен надзор за заключенными.

3. Прочие посягательства на авторитет уголовной юстиции. По сути, эти деяния представляют собой нарушения порядка исполнения отдельных видов наказания: запрета пребывания в определенных местах (ст. 434-38 УК); афиширования обвинительного приговора (ст. 434-39 УК); запрета осуществлять какую-либо профессиональную или общественную деятельность (ст. 434-40 УК); отдельных наказаний, лишающих или ограничивающих права (ст. 434-41 УК); работ в общественных интересах (ст. 434-42 УК).

О.М. СМУШАК

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИЧЕТНІСТЬ ДО ЗЛОЧИНУ

Вивчення минулого є необхідним для розуміння теперішнього і визначення майбутнього. Історико-правовий аналіз є способом розуміння

діючих юридичних норм та інститутів, а також проектування законодавчих положень, удосконалення правового матеріалу.

Розробка норм про причетність до злочину, як в теорії так і в законодавстві почалась лише в кінці 19 поч. 20 століття. Цей період характеризується розробкою лиш окремих не систематизованих норм, які в тій чи іншій мірі пов'язані з інститутом причетності до злочину, це зокрема: Церковний устав Ярослава (XI ст.), Руська Правда, Судебник 1497 року і 1550 року, Соборне уложення 1649 року, Права за яким судиться малоросійський народ 1743 року, та ряд інших актів.

Першою історичною пам'яткою в якій містились окремі положення про причетність до злочину є Церковний устав Ярослава (XI ст.) в якому перераховувались законні підстави до розлучення серед яких зазначався, особливий випадок неповідомлення дружиною чоловіком про почуті нею задуми проти князя чи царя. Таким чином, Устав Ярослава встановлював такий вид причетності, як недонесення.

Об'єктом потурання, недонесення і приховування в розумінні кримінального закону даної епохи є об'єкт того злочину, до якого доторкався винний у потуранні, недонесенні і приховуванні, цілком поєднувався з ним і однаково з ним карався.

Важливе значення в розвитку інституту причетності відіграла Руська Правда, яка вважалася першим письмовим збірником правових звичаїв, постанов, виділених із княжих уставів і судових рішень, в якій містились норми щодо приховування злочину. Руська Правда мала три редакції: Коротка Правда, Пространна Правда та Скорочена Правда. Дане джерело права містило норми зобов'язального, шлюбно-сімейного, спадкового права, права власності, а також норми кримінального права.

Аналізуючи дане джерело, звичайно ми не знайдем згадки про причетність до злочину, але в статті II Короткої Правди та статті 32 Пространної Правди зазначала відповідальність за незаконне користування чужим майном, привласнення загублених коней, зброї, одягу, приховування біглих холопів [1, с. 70].

Причиною встановлення відповідальності за приховування злочинця є прагнення держави припинити дію звичаю, який перешкоджає покаранню злочинця, згідно якого винний, який скоював злочин, то якого переслідують родичі вбитого, міг шукати заступництва і захист у своїх родичів. Саме ст. 77 Розширеної редакції Руської правди констатує існування такого звичаю.

Особливістю законодавчого регулювання причетності в даній період було те, що причетність розглядалась тут, як один із видів співучасті, причетні особи підлягали покаранню нарівні із співучасниками. Підтвердженням цього є норми, які закріплені в ст. 132 Пространної Правди, якщо разом з головним винуватцем-холопом крали або захоували плоди злочину вільні люди, то вони «в продажє князю».

В даний період часу було каране лише приховування, яке вчинене умисно, зокрема це положення міститься в статті 115 Розширеної редакції, де зазначається, що приховування холопа-утікача по незнанню про його становище не карається, якщо його приховувач підтвердить своє незнання присягою [2, с. 124].

На рівні з індивідуальною відповідальністю за приховування, яке вчинене умисно, в ст. 20 Короткої редакції Руської Правди встановлює відповідальність общини за приховування вбивці. Відповідальність общини за приховування була зумовлена більшою суспільною небезпечністю в порівнянні з індивідуальним приховуванням, оскільки воно залучало більше осіб. В статті 37 Пространної Правди вперше зазначається таке діяння, як придбання майна здобутого злочинним шляхом [2, с. 66]. Дана норма, пізніше була збережена Судебником 1497р. (ст.46) [3, с. 354].

Н.И. Коржанский зазначає, що особливістю законодавчого регулювання даного діяння є те, що дана стаття лише вказує на збут майна яке здобуте злочинним шляхом, але відповідальність за його вчинення відсутня [4, с. 7-8]. Відсутність відповідальності вказує на те, що по своїй суті даний злочин є способом приховування.

Таким чином, вже на ранніх етапах розвитку кримінального права одним із основних завдань виступало попередження злочинності. Це було зумовлено тим, щ діяння причетних осіб створювали сприятливі умови для здійснення злочинної діяльності іншими особами, сприяло приховуванню злочинів та злочинця, чи здобутого злочинним шляхом майна. У зв'язку з цим встановлення відповідальності за діяльність причетних до злочину осіб, позитивно впливало на попередження вчиненню злочинів.

Станом на 1349 р., тобто на час приєднання Галичини до складу Польського Королівства, руський (староукраїнський) народ уже мав власні традиції формування держави та право творення європейського зразка. Зокрема, тут діяли звичаєве право, Руська правда, Грамота князя Івана Берладника 1134 р., Рукописання князя Володимира Васильковича 1287 р., Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р. Ставши складовою частиною Польського Королівства Галичина не мала перспективи для свого самостійного правового розвитку. Інтеграційні процеси в усіх сферах суспільного життя призвели до наближення права руського, яке діяло в Галичині, до права польського, що сприяло поступовому стиранню межі між правосвідомістю руських (староукраїнців) і поляків [5, с. 222].

Наступним актом, який містив норми причетності є Судебник 1497 р. в ньому міститься стаття 34 яка встановлює відповідальність за потурання злочину, та ст. 46 про протидію придбанню і збуту майна, яке здобуте злочинним шляхом [4, с. 351, с. 354]. Частина українських земель, які входили до складу Речі Посполитої та Вели-

кого князівства Литовського, зберігали старі правові норми — звичаєве право та Руська Правда. В 1529 році було прийнято Статут Великого князівства Литовського, який вчинив суттєвий вплив на розвиток кримінального права.

Зокрема, для вивчення становлення інституту причетності до злочину представляє інтерес артикул 30 розділ 7 Статуту ВКЛ «Якби хто-небудь переховував в себе дома злочинців, розбійників, злодіїв і вигнаних із країни» мова йде про покарання осіб, які приховували злочинців і осіб, які користувались завідомо краденими речами. Якщо б піддані переховували в своїх домах чи маєтках підозрілих людей, злочинців, розбійників, вигнаних із країни або давали їм будь які поради, або надавали допомогу на шкоду суспільству, або користувались завідомо краденими речами, і це було б доведено, то винного має бути покарано так само, як перерахованих вище злочинців [6, с. 183-184].

Як бачимо, в даному артикулі звертається увага лише на умисне вчинення діяння, тобто внутрішнє ставлення особи до вчиненого діяння «користування завідомо краденими речами».

Продовженням попередніх кодексів — Правди Руської і Судебника є Соборне уложення 1649 р. В даному уложенні посвляється кримінальна відповідальність за злочини вчинені проти держави і церкви, що зумовило введення смертної кари за недонесення про них. Детально регулюється відповідальність за приховування і потурання таким злочинам.

Недонесення про злочин мало вирішальне значення тільки щодо політичних злочинів. В ст. 18 Уложення дається перелік державних злочинів про які кожен зобов'язаний був повідомляти владу. До них відносять змову проти царя та інший злий умисел за які передбачалась смертна кара ст. 19 гл. II Уложення [8, с. 364].

Крім того, в даний час значного поширення отримали положення щодо приховування, які вчинялись спеціальними суб'єктами — власників земель, на яких проживали злочинці. В розділі XI ст. 23 Уложення каралось приховування втікачів селян, а в ст. 27 передбачалось покарання у випадку зміни імені втікача, ст. 77-79 Уложення встановлювала відповідальність за приховування розбійників і самовільну розправу над ними.

Таким чином, в стародавньому праві, так і праві раннього і пізнього середньовіччя, виділяються тільки окремі норми, які пов'язані з інститутом причетності до злочину (приховування, недонесення, потурання), які відносять до інституту співучасті. Покарання за вказані види причетності передбачались такі ж, як і за основний злочин. На протязі всієї історії розвитку кримінального законодавства, покарання причетних до злочину осіб залежала від ступеня тяжкості основного злочину і покарання за такі злочини не рідко було однаковим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія держави та права України. Частина I. Підручник для юридичних вищих навчальних закладів і факультетів / [А.Й. Рогожин, М.М. Страхов, В.Д. Гончаренко та ін.]. — Х.: Основи, 1993.
2. Российское законодательство X-XX веков. В 9 томах. Т. 1. Законодательство Древней Руси. — М.: Юрид. лит., 1986.
3. Памятники Русского права. Вип.4. Под ред. Л.В. Черепнина. Гос. Изд-во юридической литературы. 1955.
4. Коржанский Н.И. Ответственность за приобретенные имущество, добыто преступным путем, по советскому уголовному праву: Дисс. на соиск. учен. степ. к.ю.н. Свердловськ, 1966.
5. Бойко І. Особливості формування джерел права у Галичині у складі Польського Королівства (1349-1569рр.) І. Бойко // Право України. — 2010. — № 5. — С.215-223.
6. Статут Великого княжества Литовского 1529 года / [под ред. К.И. Яблонского] — Минск: Изд-во Академии наук БССР, 1960. — 253 с.
7. Чорний Р. Л. Розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність співучасників злочину [Текст] Р. Л. Чорний // Часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки». — 2007. — № 4 (24). — С. 361-369.

В.В. СОБОЛЬНИКОВ

доктор психологических наук, профессор
Новосибирский государственный аграрный университет

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ
СИСТЕМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МИГРАЦИОННОЙ
ПРЕСТУПНОСТИ**

Россия, преодолев последствия системного кризиса конца прошлого века, остановила распад государственности, сохранила суверенитет и территориальную целостность и в условиях глобализации наращивает потенциал конкурентноспособности и последовательно отстаивает национальные интересы. Вместе с тем, на обеспечение национальных интересов Российской Федерации оказывают криминальное воздействие неконтролируемая миграция и сопутствующие ей различные формы проявления миграционной преступности. В этих условиях обеспечение национальной безопасности России, основным содержанием которой является проработка и поддержание институциональных и правовых механизмов, а также ресурсных возможностей государства, является наиболее важным. Составной частью системы национальной безопасности в России является криминоло-